

การถอดเสียงอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน: การเขียนชื่ออำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์

บุญเสนอ ตริวิเศษ

อักษร คือสัญลักษณ์แทนเสียงที่มนุษย์ใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ภาษาไทยมีชุดอักษร (ก-ฮ) ที่ดัดแปลงมาจากมอญโบราณและขอมโบราณ ซึ่งอักษรดังกล่าว เป็นการดัดแปลงมาจากชุดอักษรที่ใช้ในประเทศอินเดียอีกทอดหนึ่ง ชุดอักษร ก-ฮ นี้ เรียกว่า อักษรไทย

คนไทยคุ้นชินกับภาษาอังกฤษมานาน เพราะเป็นภาษาที่มีอิทธิพลต่อคนทั่วโลก จนมักเข้าใจว่า อักษร A-Z คือ อักษรภาษาอังกฤษ แม้จะเขียนชื่อ “บุญเสนอ” ว่า “BUNSANOE” แต่ก็ “BUNSANOE” ก็ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ และ “บุญเสนอ” ก็ไม่ใช่ภาษาไทย หากแต่เป็นคำที่เรายืมมาจากภาษาอื่นและมาเขียนในรูปของอักษรไทย กล่าวคือ “บุญ” ยืมจากภาษาสันสกฤต ส่วน “เสนอ” ยืมจากภาษาเขมร ตัวอักษรที่ใช้แทนเสียง “BUNSANOE” เป็นอักษรโรมัน ไม่ใช่อักษรภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพราะ ภาษาอังกฤษยืมอักษรโรมันมาเขียน

ในฐานะอาจารย์ภาษาไทย จึงมีโอกาสดำเนินกิจกรรมการสอบวิทยานิพนธ์บ้าง มีข้อสังเกตที่อยากให้นักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์ได้ให้ความสำคัญประการหนึ่งก็คือ เมื่อจะต้องเขียนชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์เป็นอักษรโรมัน ที่เป็นชื่อหมู่บ้าน ตำบล อำเภอเป็นอักษรโรมัน เพื่อให้ชาวโลกประเทศอื่นเขาอ่านได้ด้วย ก็ควรต้องมีหลักเกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชื่อ “อำเภอ” ในจังหวัดบุรีรัมย์ ที่พบว่ามีกรถอดเสียงที่ไม่คงเส้นคงวา ทั้งๆ ที่เราในฐานะสถานศึกษาสูงสุดของจังหวัด ที่ควรจะเป็นหลักเป็นแบบอย่างให้แก่สถานศึกษาอื่นๆ ได้ยึดถือทำตามในทางวิชาการ

ผมเคยปรารภเรื่องนี้ ในฐานะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ตัวเล็กๆ (ชื่อเป็นคนสุดท้าย) คนหนึ่งก็ได้รับเสียงสะท้อนกลับมาว่า สิ่งที่ผมพูดนั้น ไม่เป็นสากล ซึ่งตอนนั้น ผมก็ไม่ได้โต้แย้งอะไร แต่คิดในใจว่า หากสิ่งที่ผมพูด อันมีฐานคิดมาจากนักภาษาศาสตร์ระดับโลก ที่ได้ร่วมกันกำหนดสัญลักษณ์ชุดหนึ่งเมื่อใช้แทนเสียงภาษาทุกภาษาในโลก **ไม่เป็นสากล แล้วสิ่งใดเรียกว่า สากล**

เวลาเราเขียนภาษาไทย ต้องอาศัยพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานที่เป็นปัจจุบันที่สุด เป็นคู่มือในการตรวจสอบคำบางคำที่ไม่แน่ใจว่าเขียนถูกหรือไม่ เวลาที่จะต้องเขียนชื่อ “อำเภอ” ในจังหวัดบุรีรัมย์ หรือในประเทศไทยก็ต้องอาศัย**ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีและประกาศราชบัณฑิตยสถาน เรื่อง การเขียนชื่อจังหวัด เขต อำเภอ และกิ่งอำเภอ**

การใช้อักษรโรมันเขียนภาษาไทยหรือการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน มีขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทั้งนี้ เพื่อการเขียนชื่อทางภูมิศาสตร์ในแผนที่ซึ่งไทยทำร่วมกับอังกฤษและฝรั่งเศส ทั้งไทยและฝรั่งเศสได้ตกลงร่วมกันที่จะสร้างระบบการเขียนขึ้นซึ่งใช้ตัวอักษรโรมันแทนเสียงอ่านชื่อภาษาไทย โดยระบบนี้มุ่งที่เสียงอ่านเพียงอย่างเดียว (Transcription) ไม่สนใจเรื่องรูปการเขียน

คราวนี้ มาดูกันว่า นักศึกษบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เขาเขียนชื่อ “อำเภอ” ของพวกเขาว่าอย่างไร กันบ้าง

เริ่มจาก “อำเภอเมืองบุรีรัมย์” ก่อน เท่าที่สำรวจชื่อวิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูล โครงการเครือข่ายห้องสมุดประเทศไทย ของ สกอ. หรือ ThaiLIS พบว่า ไม่มีนักศึกษาค้นใดเขียน “อำเภอ

เมือง” ถูกต้องตามประกาศฯ เลย เกือบทั้งหมดเขียนว่า Muang Buriram District ที่ถูกต้องควรเขียนเป็น Amphoe Mueang Buri Ram ขอแจกแจงให้เห็นจริงทีละคำ ดังนี้

๑) นำสังเกตมาก คือ ที่ไม่ใช่ District แทน Amphoe ก็เพราะ คำว่า “อำเภอ” ถือเป็นคำสามัญนามที่เป็นชื่อมูลภูมิศาสตร์ เมื่อเขียนเป็นอักษรโรมัน จึงไม่ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ **กล่าวให้ถูกต้องอีกครั้ง ก็คือ Amphoe ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ แต่เป็นคำที่ถอดเสียงเป็นอักษรโรมัน**

๒) นำสังเกตยิ่ง คือ การเขียน “เมือง” เป็น “Mueang” ไม่ใช่ “Muang” ก็ด้วยเหตุผลว่าราชบัณฑิตยสถาน ได้พยายามปรับปรุงไม่ให้เกิดความกำกวมในภาษา จากเดิมที่ใช้ /ua/ แทนเสียงสระ ๔ เสียง คือ เอื้อ เอื้อ อัวะ อัว แต่ปัจจุบันเพื่อแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างเสียง ๔ เสียงนี้ จึงให้ /ua/ แทน อัวะ อัว และ /uea/ แทน เอื้อ เอื้อ ทั้งนี้เพราะ เอื้อ เอื้อ เป็นสระประสมซึ่งประกอบด้วย เสียง อี หรือ อี้ /ue/ กับเสียง อะ หรือ อา /a/ อำเภอที่มีเสียง /ua/ ก็คือ “อำเภอบ้านกรวด” ถอดเป็นอักษรโรมันให้ถูกต้องได้ว่า Amphoe Ban Kruat

สระอีกชุดหนึ่ง คือ สระ อี อี้ อุ อู ซึ่งแต่เดิม แทนเสียงด้วย /u/ แต่ปัจจุบัน ให้เขียน /ue/ แทนเสียง อี อี้ และเขียน /u/ แทนเสียง อุ อู ชื่ออำเภอหนึ่งเดียวที่ไม่ซ้ำใครในประเทศนี้ อยู่ห่างจากอำเภอเมืองบุรีรัมย์ออกไปประมาณ ๔๐ กม. ชื่อว่า “อำเภอสตึก” ต้องเขียนว่า Amphoe Satuek ไม่ใช่ Satuk District หากนักศึกษาที่ไปทำวิทยานิพนธ์รู้จักเหลือบมองที่ป้ายข้างทาง ขณะเดินทางไปอำเภอสตึก ก็จะพบว่า ป้ายทางหลวงนั้นเขียนถูกต้อง เขียนด้วยอักษรโรมันตัวพิมพ์ใหญ่ทุกตัวว่า AMPHOE SATUEK

๓) นำสังเกตอย่างยิ่ง คือ Buri และ Ram เขียนแยกกัน ทั้งนี้เพราะ ราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดไว้ว่า เมื่อถอดเสียงเป็นอักษรโรมัน ให้เขียนแยกเป็นคำๆ “บุรีรัมย์” มาจากคำ ๒ คำ คือ บุรี (บาลี) แปลว่า เมือง และ รรัมย์ แปลงมาจาก รมย์ (สันสกฤต) แปลว่า รื่นรมย์ แปลทั้งหมดได้ว่า “เมืองอันนารื่นรมย์” เมื่อจะเขียนชื่อ “จังหวัดบุรีรัมย์” ต้องเขียนว่า “Changwat Buri Ram” เพราะถือเป็นสามัญนามภูมิศาสตร์เช่นเดียวกับ “อำเภอ” คือต้องถอดเสียงเป็นอักษรโรมัน โดยไม่ต้องแปลเป็น “Buri Ram Province” แต่อย่างใด

อำเภออื่นๆ ที่ต้องแยกคำ ได้แก่ หนองหงส์- Nong Hong แคนดง- Khaen Dong บ้านด่าน- Ban Dan นาโพธิ์- Na Pho หนองกี่- Nong Ki คูเมือง- Khu Mueang ฯลฯ ส่วนกระสัง ปะคำ ชำนิ พุทไธสง ต้องเขียนเป็น Krasang Pakham Chamni Phutthaisong ไม่ต้องแยกเพราะถือเป็นคำเดียว

อำเภอลำปลายมาศ มีบางคนเขียนเป็น “Lamplaimas District” ไม่ถูกต้อง ราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดให้พยัญชนะท้ายในมาตราตัวสะกดแม่ต่างๆ ตามแนวสัทอักษรสากล คือ ให้ใช้ /k/ แทนเสียงตัวสะกดทุกตัวในมาตราแม่ก /ng/ แทนเสียงตัวสะกดในมาตราแม่กง /t/ แทนเสียงตัวสะกดทุกตัวในมาตราแม่กต /n/ แทนเสียงตัวสะกดทุกตัวในมาตราแม่กน /p/ แทนเสียงตัวสะกดทุกตัวในมาตราแม่กป /m/ แทนเสียงตัวสะกดในมาตราแม่กม อำเภอลำปลายมาศ เขียนเป็นอื่นไม่ได้นอกจากเขียนว่า Amphoe Lam Plai Mat (เสียง /ai/ แทนเสียง ไอ ไอ อัย ไอย และ आय)

อำเภอ “บ้านกรวด” ที่หลายคนเขียนว่า Bankruad ควรเขียนเป็น Ban kruat “นางรอง” ที่ไม่น่าเชื่อว่าจะมีคนเขียนเป็น Nancronc ก็ควรเขียนว่า Nang Rong จึงถูกต้อง “พลับพลาชัย” ที่บางคนเขียนว่า Plabplachai ก็ควรเขียนใหม่ว่า Phlapphla Chai นำสังเกตว่า คำนี้มี ๒ แห่ง

เสียง /w/ ต้องแทนด้วย /ph/ เสียงหนัก ส่วนเสียง /p/ เสียงเบา แทนเสียง /p/ เช่นเดียวกับที่หลายคนเขียน “ประโคนชัย” “แคนดง” และ “คูเมือง” ว่า “Prakonchai” “KaenDong” และ Kumuang นั้นไม่ถูกต้อง ต้องเขียนว่า “Prakhon chai” “Khaen Dong” และ Khu Mueang ทั้งนี้เพราะ /Kh/ เสียงหนักแทนเสียง ข ข ค ค ฆ ส่วน /K/ เสียงเบา แทนเสียง ก

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ มีบางคนเขียน Chalermphakert นำสังเกตที่มีที่ผิดถึง ๓ แห่ง คือ ๑) สระเออ ใน เฉลิม ควรแทนด้วย /oe/ พระ ควรจะเขียนแทนด้วย phra กลับเป็น พระ pha ไม่มีหน่วยเสียง /r/ สระเอีย ที่ควรแทนด้วย /ia/ ใน เกียรติ กลายเป็น /er/ ได้อย่างไร อำเภอดังกล่าวที่ถูกควรเขียนเป็น Chaloe Phra Kiat อำเภอหนองหงส์ ที่เขียนว่า Noonghong ก็หาถูกไม่ ที่ถูกต้องควรเป็น Nong Hong เพราะ สระ โอะ -(โอะ ลดรูป) โอ เอาะ และ ออ ราชบัณฑิตยสถานให้แทนด้วย /o/

มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ การเขียนอักษรโรมัน แทนเสียง จ ช ฉ ณ ด้วย /ch/ ในคำ Changwat Chamni Chaloe Phra Kiat นั้น จะเกิดความกำกวม ระหว่าง เสียง จ ซึ่งเสียงเบา และ เสียง ช ฉ ณ ซึ่งเสียงหนัก หรือไม่ ในข้อนี้ ราชบัณฑิตยสถานได้อธิบายว่า

“ตามหลักภาษาศาสตร์ จะใช้ /c/ แทนเสียง /จ/ ซึ่งเป็นเสียงเบา และ /ch/ แทนเสียง /ฉ ช ฉณ/ ซึ่งเป็นเสียงหนัก ดังที่ใช้ในภาษาบาลีสันสกฤต เขมร ฮินดี อินโดนีเซีย และภาษาอื่นๆ อีกมากมาย แต่ไม่ได้แก้ไขให้เป็นตามหลักภาษาศาสตร์เนื่องจากเกรงว่า จะทำให้ไขว้เขวกับการสะกดและออกเสียง /c/ ในภาษาอังกฤษซึ่งคนไทยมักใช้แทนเสียง ค หรือ ซ ตัวอย่าง จน/จิต หากเขียนตามหลักสัทศาสตร์ con/cit ก็อาจออกเสียง c เป็น ค ในคำว่า con และออกเสียง ซ ในคำว่า cit จึงยังคงใช้ ch แทน จ ตามที่คุ้นเคย เช่น จุฬา /chula/ จิตรา /chittra/ ฯลฯ

บทความนี้ มิได้มุ่งหมายจะให้ใครๆ ต้องเชื่อและเห็นดีเห็นงามตามราชบัณฑิตยสถานไปเสียทั้งหมด เพราะบางอย่างนั้นก่อให้เกิดความสับสนมากกว่าควรจะปฏิบัติตาม แต่ได้พิจารณาเห็นว่าสิ่งใดที่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เป็นมาตรฐานแล้ว ก็ควรศึกษา เรียนรู้ เอาใจใส่ และใช้ร่วมกันให้เป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศ ทั้งชื่อ “อำเภอ” ในจังหวัดนี้ ก็ไม่ปรากฏชื่อ “ตามอำเภอใจ” แต่อย่างใด

หมายเหตุ: ลงพิมพ์ครั้งแรกใน “ราชพฤกษ์” สารประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ฉบับที่ ๓๔๘ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ ประจำวันพฤหัสบดี ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ หน้า ๑๘-๑๙.